

Vägledande ställningstagande om krav på saklighet och opartiskhet hos röstmottagare och rösträknare m.fl.

För att säkerställa objektiviteten vid genomförande av val anser Valmyndigheten att

- Den som kandiderar för ett parti inte ska arbeta som röstmottagare eller räkna eller på annat sätt hantera rösterna vid rösträkningen i det val kandidaturen avser.
- Den som är närstående till någon som kandiderar för ett parti inte ska räkna eller på annat sätt hantera rösterna vid rösträkningen i det val kandidaturen avser.
- Röstmottagare och rösträknare utför sådant arbete som innehåller befogenheten att bestämma om rättigheter och skyldigheter. Sådan befogenhet innebär myndighetsutövning som ska utövas objektivt.
- Valnämnder och länsstyrelser ska ta fram riktlinjer för hur kravet på objektivitet ska beaktas vid såväl rekrytering som vid genomförande av val.

1 Bakgrund

Genomförande av val ska präglas av objektivitet, det vill säga saklighet och opartiskhet. Väljarna ska kunna ha ett högt förtroende för valets genomförande. En viktig del av detta är att de som arbetar med genomförandet av valen är sakliga och opartiska.

2 Motivering

2.1 Gällande rätt m.m.

För detta vägledande ställningstagande är följande bestämmelser och förarbeten relevanta.

De grundläggande principerna för den offentliga makten återfinns i regeringsformen. Vid sidan om principen om demokrati och respekten för den enskilda människans frihet och värdighet framhålls att all offentlig makt ska utövas med beaktande av alla människors lika värde samt att en myndighet i sin verksamhet dessutom ska iaktta saklighet och opartiskhet (objektivitetsprincipen). (1 kap. 1-2, 9 §§ regeringsformen)

Kravet på objektivitet är av särskild betydelse vid myndighetsutövning. Detta begrepp innebär att någon utövar befogenheten att bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinär bestraffning eller annat jämförbart förhållande och att detta i väsentlig mån påverkar den enskildes personliga eller ekonomiska situation. (Prop. 1973:90 s. 397 och prop. 2016/17:180 s. 46 ff.)

Röstmottagare förordnas av valnämnden. För att någon ska kunna utöva uppgifter som innebär myndighetsutövning som anställd eller uppdragstagare krävs att personen är knuten till myndigheten på ett sådant sätt att hen står under myndighetens arbetsledning och kontroll, att hen kan anses ha något faktiskt inflytande över ärenden såsom handläggare eller beslutsfattare

samt att hen omfattas av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förvaltningslagen (2017:900) eller brottsbalkens (1962:700) bestämmelser. (3 kap. 5 § vallagen (2005:837), JO 2001/02 s. 250, JO dnr. 3045-2008)

2.2 Valmyndighetens bedömning

Genomförande av val ska präglas av objektivitet, det vill säga saklighet och opartiskhet. Väljarna ska kunna ha ett högt förtroende för valets genomförande.

Valmyndigheten bedömer att den som är förordnad som röstmottagare och rösträknare på röstmottagningsställe eller som rösträknare vid valnämndens preliminära rösträkning eller den slutliga rösträkningen måste anses stå under valnämndens eller länsstyrelsens arbetsledning och kontroll. De utför därmed sådant arbete som innefattas i valmyndigheternas verksamhet och de befogenheter som följer av detta ska därför utövas objektivt, det vill säga sakligt och opartiskt.

Valmyndigheten bedömer att frågan om saklighet och opartiskhet har mycket stor betydelse för genomförandet av val och särskilt vid all hantering av röster. En viktig del i detta är hur objektiviteten kan komma att uppfattas av väljarna. Den som kandiderar för ett parti bör därför inte arbeta som röstmottagare eller räkna eller på annat sätt hantera rösterna vid rösträkningen i det val kandidaturen avser. Vidare bör inte heller den som är närstående till någon som kandiderar för ett parti räkna eller på annat sätt hantera rösterna vid rösträkningen i det val kandidaturen avser. Exempel på vem som ska anses vara närstående i dessa sammanhang är make, sambo, barn, förälder, syskon, särbo eller en medlem i en bonusfamilj. Även personer som inte ingår i kretsen av släktingar kan vara närstående, exempelvis goda vänner. Det är inte möjligt att göra en uttömmande uppräknings utan en bedömning måste alltid göras i det enskilda fallet.

Det bör vara den som ansvarar för rekryteringen till valnämnden eller länsstyrelsen som ansvarar för att göra bedömningen av om det föreligger sådana förhållanden att någon inte bör räkna eller på annat sätt hantera rösterna i ett visst val. Om valnämnden eller länsstyrelsen anser att objektiviteten går att uppnå även på annat sätt är det en fråga för dem att motivera detta.

Kravet på opartiskhet innebär även att den som är ansvarig för att förordna röstmottagare och rösträknare ska undvika att exempelvis hantera ansökningar från anhöriga.

Det ovan nämnda innebär att det är viktigt att valnämnden och länsstyrelsen tar fram riktlinjer för hur kravet på objektivitet ska beaktas vid såväl rekrytering som genomförande av val. I riktlinjen bör valnämnden och länsstyrelsen även beskriva hur objektiviteten ska säkerställas när funktionärer som arbetar tillsammans även har en relation till varandra.